

De Jeugdprofessional in ontwikkeling

Handboek voor professionals in het jeugddomein

Redactie:

Martin Berk

Anneke Hoogenboom

Marian De Kleermaeker

Kees Verhaar

De Jeugdprofessional in ontwikkeling

Handboek voor professionals in het jeugddomein

 Kluwer
a Wolters Kluwer business

Alphen aan den Rijn – 2012

Samenstellers en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een zo betrouwbaar mogelijke uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor (de gevolgen van) onvolkomenheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

ISBN 978 90 13 10315 1 (Paperback)

ISBN 978 90 13 10316 8 (eBook)

NUR 752-200

© 2012 Kluwer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, in fotokopie of anderszins zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, *Stb.* 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan Stichting Reprorecht, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp.

Correspondentie inzake overneming of reproductie richten aan: Kluwer, Postbus 4, 2400 MA Alphen aan den Rijn.

WOORD VOORAF

De jeugdprofessional in Nederland heeft een bijzonder uitdagende opdracht. Het domein Jeugd is aan grote verandering onderhevig, de publieke aandacht voor het werk is groot en de ambities zijn hoog. Vanuit Pro Education, aanbieder van erkende cursussen en masteropleidingen onder meer op het domein Social Work (waar 'jeugd' ook onder valt), is de behoefte ontstaan om de jeugdprofessional te ondersteunen bij deze mooie, maar uitdagende opdracht. De professionalisering van de jeugdwerker is één van de speerpunten in het opleidingsbeleid van Pro Education.

Gemeenten zijn bestuurlijk gezien cruciaal voor de manier waarop de veranderingen op het jeugddomein gestalte gaan krijgen. Ook daar leeft de behoefte om de jeugdprofessional te ondersteunen bij het vinden van een weg in de veranderende context van het jeugd(zorg)beleid. Daar ligt de wortel voor de aansluiting bij dit initiatief vanuit Nicis Institute, het kenniscentrum voor de steden. Die gedeelde behoefte heeft uiteindelijk tot dit handboek geleid. Een handboek dat voor de jeugdprofessional kan dienen als routekaart en kompas bij de lange weg die hij of zij bewandelt richting die bekende stip op de horizon: alle kansen bieden aan alle kinderen.

Een handboek maken zoals nu voor u ligt, is het werk van veel mensen. Enerzijds natuurlijk van de mensen die via Pro Education en Nicis Institute bereid gevonden zijn om aan het boek mee te werken. Maar naast de inzet uit de 'eigen' kring, bleek het onderwerp zo aan te slaan dat anderzijds vele andere auteurs en organisaties zich aan ons initiatief hebben verbonden. Mede dankzij hun inzet is het handboek uiteindelijk zo'n veelkleurig palet van kennis en kunde geworden.

De verschillende auteurs die hebben meegewerkt, hebben dat vaak in de spaarzame vrije uren en onder grote tijdsdruk gedaan. Alleen dat al bewijst hoezeer dit onderwerp leeft. Wij danken iedereen hartelijk voor de grote inzet.

Dit boek was niet tot stand gekomen zonder de drijvende kracht van de redactie. Enthousiasmerend en kritisch, maar bovenal met een enorme passie voor de jeugd en al die professionals die een steentje bijdragen aan de toekomst van de jeugd. Martin Berk, Marian De Kleermaeker, Kees Verhaar en Anneke Hoogenboom, dank voor jullie hele vele zichtbare en onzichtbare werk. Het is een feest om met jullie te mogen samenwerken!

Waar er inhoud is, moet er ook een vorm gevonden worden. Wij bedanken Marjo de Graaf van Kluwer voor de begeleiding bij het tot stand komen van dit mooie handboek. Ten slotte gaat speciale dank naar Kathelijn Mulders, die als redactiesecretaris de uitdagende opdracht had om alle bijdragen tekstueel en qua opmaak tot een geheel samen te brengen.

Roos Zwetsloot
Algemeen directeur Pro Education b.v.

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	V
1. Inleiding: de jeugdprofessional in ontwikkeling <i>Martin Berk, Anneke Hoogenboom, Marian De Kleermaeker & Kees Verhaar</i>	1
Deel 1: De jeugdprofessional in de gemeentelijke regie	7
2. Een veranderende samenleving – nieuwe uitdagingen voor de jeugdprofessional <i>Roos Sohier</i>	9
3. Ouders waar het kan, hulp als het moet Wat Amsterdam vraagt van de nieuwe jeugdprofessional <i>Douwe van den Berg</i>	21
4. Zonder passie voor het vak geen hart voor het kind <i>Pauline van Viegen</i>	37
5. Lerende professional door en voor de transitie jeugdzorg <i>Erik Gerritsen & Kees Verhaar</i>	45
6. Het ouderperspectief <i>Justine Pardoën</i>	57
7. Bovenlokale uitvoering van jeugdzorgtaken <i>Wim Hoddenbagh</i>	67
8. Toezicht in de jeugdzorg: om de kwaliteit van de zorg <i>Dorry Hermanussen</i>	75
9. Succesvol ondernemende jeugdprofessionals <i>Dave van Ooijen, Veerle Petit & Marris van de Luytgaarden</i>	87
	VII

Deel 2: Engagement van de jeugdprofessional	97
10. De zoektocht naar een nabije professionele vriend als kern van een functionerende jeugdzorg <i>Hans van Ewijk</i>	99
11. Ouderschapstheorie in de praktijk <i>Ineke Huibregtsen</i>	111
12. De jeugdprofessional als ouderbegeleider <i>Juletta Vrugink</i>	121
13. Kwaliteitseis: intercultureel vakmanschap! Geïllustreerd aan de casus van de Antilliaans-Nederlandse jonge moeders <i>Gilbert Isabella</i>	135
14. Professionele betrokkenheid bij de hulp aan zogenoemde multiprobleemgezinnen <i>Chris van Lenteren</i>	147
15. Inzicht, overtuiging en een doorbraak Wat Vakmanschap aan Zet oplevert voor probleemgezinnen, hulpverleners en hun organisaties <i>Douwe van den Berg, Simen van der Goot & Wilma Wentholt</i>	159
16. De wereld van de cliënt in <i>Angela Leenders</i>	165
17. Gescheiden ouders en hun kinderen: te veel gevraagd van de jeugdzorg? <i>René Knip</i>	177
18. Uit jezelf voor een ander: een activerende aanpak in het werken met jongeren <i>Kristel Logghe & Lian Merkx</i>	187
19. Jeugdbeleid en jongerenprojecten in Doetinchem Het jeugdbeleid in de gemeente Doetinchem 'Mensen vinden mensen' <i>Loes van der Meijs & Marja Poelen</i>	199
20. Hoe vertel ik thuis iedere dag een goed werkverhaal Jeugdprofessional zijn ... en blijven <i>Sabine Vermeire</i>	209

Deel 3: Wat werkt voor de jeugdprofessional	221
21. Professionalisering van jeugdprofessionals: leven lang leren <i>Marianne Berger, Karin Kleine & Niels Zwikker</i>	223
22. Werkzame factoren doen het samen: Een integratief werkzame factorenmodel voor jeugdzorg <i>Huub Pijnenburg & Marion van Hattum</i>	237
23. Uitvoeren van interventies in de jeugdzorg <i>Leonieke Boendermaker</i>	261
24. De Onderzoekende Professional <i>Wendy Jansen & René Brohm</i>	273
25. Actieonderzoek doorbreekt ingesleten patronen jeugdzorg <i>Douwe van den Berg & Simen van der Goot</i>	283
26. De meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling <i>Lydia Janssen</i>	293
27. Het belang van presentie in het werken met en voor jeugd en kind en hun systeem <i>Jan Zandijk</i>	303
28. Signs of Safety <i>Joke Wiggerink & Petra Rozeboom</i>	315
29. Motiverende gesprekken met jeugdigen <i>Carola Mes</i>	327
30. Beschermjassen als baken voor intercultureel werken Mobiliseren van de eigen oplossingsstrategieën van familiesystemen <i>Kitlyn Tjin A Djie & Irene Zwaan</i>	341
31. Oplossingsgericht werken met gezinnen <i>Anouk Claudemans-van der Krabben</i>	353
32. Casuïstiek bespreking in jeugdzaken <i>Margriet Groothuis</i>	365
33. Casestudie van de opzet van 'coördinatie van zorg' door een CJG <i>Wendie de Pater</i>	375

Deel 4: De jeugdprofessional in het netwerk	385
34. De verbindende professional: werken met en binnen netwerkorganisaties <i>Pieterjan van Delden & Marian De Kleermaeker</i>	387
35. Samenwerken onder gemeentelijke regie Aan de hand van de casus Centra voor Jeugd en Gezin in 's-Hertogenbosch <i>Hans Migchielsen & Marian De Kleermaeker</i>	401
36. De verbindende professional werkt wijkgericht <i>Marianne van den Anker</i>	413
37. Samenwerking tussen onderwijs en zorg <i>Marit van Luijn</i>	425
38. Organisatie van het onderwijs en zorgstructuren <i>Marit van Luijn</i>	439
39. Het onderwijs als werkplaats van de jeugdprofessional <i>Deanne Radema & Corine van Helvoirt</i>	447
40. Samenwerken in het jeugddomein: uitdagingen voor jeugdprofessionals vanuit het perspectief van de jeugdgezondheidszorg <i>Jessie Hermans & Frans Pijpers</i>	457
41. Alert4you als ontregelende praktijk <i>Betsy van de Grift</i>	475
42. Vraaggestuurd activeren Aanpak 'nieuwe stijl' <i>Trudy Ooms-van der Hoek</i>	489
43. Online verbonden: Het Nieuwe Zorgen voor jeugd <i>Laurens Waling</i>	499
44. Samenwerken met jongeren: de jongere als netwerkpartner <i>Nanda Wijnen</i>	509

Deel 5: Inspiratie voor de jeugdprofessional	517
45. Ken u zelve! Over de waarden van de jeugdprofessional <i>Henk Schipper, Jasper Tolhuijs, Roos Sohier & Kees Verhaar</i>	519
46. De kick van talentontwikkeling: waardevol handelen in je professie <i>Bart Eigeman</i>	529
47. Bezieling in het werken met jongeren <i>Germa Lourens</i>	545
Auteursinformatie	557
Register	569

Inleiding: de jeugdprofessional in ontwikkeling

Martin Berk, Anneke Hoogenboom, Marian De Kleermaeker & Kees Verhaar¹

Voor u ligt een handboek voor de jeugdprofessional, werkzaam in het jeugddomein. Wij hebben bewust voor deze terminologie 'jeugdprofessional' en 'jeugddomein' gekozen.

We kiezen voor het begrip professional omdat we graag willen dat iedere werker in het jeugddomein zich professional voelt en daarin ook vooral ondersteund wil worden. Dit is een uitgangspunt dat zich nog moet bewijzen, maar alle tekenen wijzen erop dat er een nieuwe jeugdprofessional in aantocht is. In veel artikelen in dit handboek zijn de contouren van deze professional te ontwaren.

We vermijden het woord (jeugd)zorg om zo het hele jeugddomein te kunnen bestrijken, maar ook omdat het woord zorg in moderne opvattingen over maatschappelijke ondersteuning een beperkende term aan het worden is. Zorg riekt naar hulpverlening, naar het overnemen van regie, naar zieligheid en softness. In de sector spelen eigen kracht en regie bij de cliënt een steeds belangrijkere rol. We gaan in dit boek niet verder in op een discussie over dit onderwerp. In de toekomstige praktijk zal blijken of het terecht is dat we het begrip 'zorg' in de koelkast zetten. Mensen die zich bewust zijn van de longitudinale golven in de inrichting van zorgstelsels weten dat deze golven een eigen wetmatigheid kennen.

In de afgelopen kabinetsperiode zijn de Centra voor Jeugd en Gezin geïntroduceerd, als model om de effectiviteit van het preventieve jeugdbeleid (met inbegrip van de jeugdgezondheidszorg zoals die via de consultatiebureaus wordt verzorgd) te vergroten. Thans staat het huidige stelsel van jeugdzorg (de andere helft van het bredere jeugddomein) aan de vooravond van grote veranderingen. Het is niet de eerste keer en het zal ook niet de laatste keer zijn. De laatste stelselwijziging met de invoering van de Wet op de jeugdzorg is al weer bijna zeven jaar geleden. Uit evaluaties blijkt dat deze wet niet heeft gebracht wat er van verwacht werd. De problemen van de wachtlijsten zijn niet opgelost. De wet heeft geen rust gebracht in

¹ Martin Berk is 25 jaar werkzaam in de jeugdzorg en kinderscherming onder meer als trainer, opleider en ontwikkelaar. Anneke Hoogenboom is programmamanager Jeugd bij de afdeling Wonen Zorg en Welzijn van Pro Education te Amsterdam. Marian De Kleermaeker is socioloog en zelfstandig adviseur netwerksamenwerking. Kees Verhaar is als lector 'Professie in Ontwikkeling' verbonden aan Pro Education en bij Nicis Institute werkzaam als programmaleider onderzoek.

het professionele leven van de jeugdwerker/jeugdprofessional. Of de wet rust heeft gebracht voor ouders en jeugd is een vraag die niemand stelt. Afgaande op de publiciteit, de media-aandacht, de aandacht voor incidenten, de verlegenheid van de politiek, kun je opmaken dat ouders en jeugd niet tevreden zijn over de jeugdzorg. Concluderend onderzoek ontbreekt echter. Wel lezen we ook in dit boek dat ouders geregeld opbotsen tegen de manier waarop jeugdzorg functioneert.

Zorg, hulp en ondersteuning en begeleiding van en voor jeugd, jongeren en de gezinnen waarin ze wonen, is zo oud als de mensheid bestaat. De vragen die zich in dit domein voordoen zijn ook niet nieuw. Opvoeden kunnen we allemaal, daar hebben we ook allemaal verstand van. We zien hoe de bureaus het doen, hoe de familie het doet. We hebben er altijd een mening over. Zorg over jeugd is ook al eeuwenoud. Of het nu vetkuiven, Damslapers, langharig werkschuw tuig, maatschappelijk ongeïnteresseerde yuppen of kut-Marokkanen zijn. Er is altijd en eeuwig geklaagd over de jeugd. Jongeren moeten zus en jongeren moeten zo. Toch bestaat, ook uit recent onderzoek van met name het Sociaal Cultureel Planbureau, de indruk dat de opvoeders zelf wel heel tevreden zijn.² Waar hebben we het dan over? Feiten doen er niet meer zo toe, de beleving van de realiteit is heden ten dage sturend op beleid, op beleidsverandering en dus ook op de verdere ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin en de jeugdzorg. En de beleving van de laatste jaren is dat er iets grondig mis is in de zorg en ondersteuning van kinderen en hun ouders waar zich problemen voordoen.

De sector heeft dat natuurlijk ook zelf ingezien. Er moest wel wat veranderen, zo veel onrust is moeilijk te verduren. Altijd maar in de verdediging leidt er alleen maar toe dat de sector en de mensen die daarin werkzaam zijn een sterk minderwaardigheidscomplex hebben ontwikkeld. Men heeft dan ook actief bijgedragen aan allerlei evaluaties waarvan Operatie Jong en *Evaluatieonderzoek Wet op de jeugdzorg* de bekendste zijn.³

Men heeft het antwoord vooral gevonden in de professionalisering van de medewerkers en alles wat er mee samenhangt. De gedachte is: als we nu net als in de gezondheidszorg een professional creëren met een goede opleiding, goede op wetenschappelijke wijze methodische ondersteuning, goede permanente nascholing (leven lang leren) en ook een stevige beroepsvereniging met een tuchtrecht, dan komt het wel goed met de zorg. In dit handboek, met name in deel 3 gaan verschillende bijdragen op dit thema in.

In de maatschappelijke zorg en dienstverlening is het antwoord vooral gevonden van de politiek en maatschappij om een nieuw stelsel te creëren waar de verantwoordelijkheid van de aansturing van de zorg vooral bij de gemeenten komt te liggen. In het kielzog van vernieuwing van maatschappelijke zorg in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) ontstaan nieuwe ideeën over de inrichting van de sturing en de hulpverlening. De verzorgingstaat is in transitie naar de participatiemaatschappij. Dat betekent ondersteuning in plaats van zorg, dichtbij de gezinnen, dichtbij de

2 Zie 'Opvoeden in Nederland' (2010) waarin de 'opvoedbeleving' in Nederland onderzocht is. Meer dan 95% van de ouders is tevreden over het verloop van de opvoeding en voelt zich competent als opvoeder.

3 Van Eijk 2006; *Jeugdzorg dichterbij* 2010; *Van klein naar groot* 2009; Baecke e.a. 2009.

jongeren zelf. Nadruk op eigen kracht, op herstel van sociale betrokkenheid en sociale netwerken. Ook voor de bestuurders zijn dit grote veranderingen. De bestuurders moeten zichzelf meer laten zien, kortere lijnen brengen tussen de jongeren, de ouders, de professional en de verantwoordelijke bestuurders. In deel 1 en deel 4 zien we hoe verschillende bestuurders die opdracht oppakken en wordt dit onderwerp ook vanuit andere invalshoeken verder uitgediept.

In dit handboek komen beide lijnen bij elkaar. Op die manier meent de redactie de tijdgeest goed te begrijpen. De toekomst van de sector is toenemende professionalisering in het werk en toenemende decentralisatie van de bestuurlijke verantwoordelijkheden. Dat brengt met zich mee dat de zichzelf professional noemende werker in het jeugddomein steeds meer met de gemeente krijgt te maken, en dat de gemeentelijk bestuurder en ambtenaar steeds meer met de jeugdprofessional krijgt te maken. De twee werelden kunnen dus nog veel van elkaar leren.

Daar is dit handboek voor bedoeld.

Dit handboek gaat over de jeugdprofessional die binnen het gemeentelijk netwerk zijn rol moet vervullen. En dan is het goed dat die professional zich de gemeentelijke mores eigen maakt. In deel 1 van het boek gaat het over gemeentelijke regie. Van alle kanten wordt deze regie belicht. Vol enthousiasme schrijven beleidsmensen en politieke bestuurders over paradigmashifts. Het zijn betrokken ambtenaren en betrokken wethouders met visie op ondersteuning en hulp. Maar ook met betrokkenheid bij de professionalisering. Jeugdprofessionals kunnen lezen wat gemeenten van hen verwachten. De nadruk komt te liggen op eigen kracht van de cliënt en ruimte voor de professional om zijn verantwoordelijkheid te nemen. De gemeente wil af van bureaucratie, wil af van protocollen. De gemeente wil meer invloed en ruimte voor de professional. Maar... dan moet hij zich wel als professional gedragen. Maar wat is dat eigenlijk: jeugdprofessionaliteit? In deel 1 gaat het vooral over dit thema, dat verder uitgewerkt wordt in deel 3.

Uiteindelijk gaat het om het engagement van de jeugdprofessional. In deel 2 gaat het over dit engagement. Met engagement bedoelen we de verbinding met de 'klant': met de jongere en zijn ouders. Daar gaat het uiteindelijk in het werk met gezinnen, ouders, kinderen en jongeren altijd over. Het werk van de professional vindt plaats dichtbij de jongeren en de ouders, in de school en in de wijk. Met engagement bedoelen we ook dat de jeugdprofessional ervoor gáát. Het vak dat hij gekozen heeft gaat om contact met jongeren. Het doel is niet het invullen van rapporten en formulieren, maar het bereiken van jongeren en hun ouders, hun aandacht vast te houden en hen bij te staan en te ondersteunen als er problemen zijn. Deze ondersteuning kan alleen met engagement. De rol van de ouders bij de ondersteuning is doorslaggevend. De geëngageerde jeugdprofessional zet de ouders in de regierol en als ze dat niet kunnen dan ondersteunt hij de ouders bij het nemen van deze rol zo nodig met alternatieven. Dit engagement uit zich in het serieus nemen van ouders, en oprecht zichtbaar ondersteunend aanwezig zijn. In dit deel staan veel aanknopingspunten voor de jeugdprofessional om het engagement vorm te geven.

Deel 3 gaat over 'wat werkt'. Uitgebreid gaan wetenschappers en opleiders in op de vraag waar winst te halen is in methodische vernieuwing, in professionele attitude en competenties, in slimme instrumenten, in voorbeelden van *good practice*. Werkzame factoren worden uitgewerkt, de implementatie hiervan in de zorg komt aan de

orde en vervolgens staan daaronder een aantal uitwerkingen over 'wat werkt'. De praktische aanpak van de huidige jeugdprofessionals heeft veel goeds opgeleverd. Wat deze aanpak te bieden heeft aan de gemeentelijke regie is in een aantal artikelen goed verwoord.

De jeugdprofessional staat er gelukkig niet alleen voor. Sterker nog. De omgeving doet een sterk appel op hem om zich te verbinden aan andere professionele netwerken. Deel 4 van het handboek gaat over verbinding in het netwerk. Rond ouders en kinderen bevinden zich vele professionele netwerken. Onderwijs, gezondheidszorg, maatschappelijke dienstverlening. Professionals in deze netwerken gaan meer en meer met elkaar samenwerken. Ook al is het gelukt om één hulpverlener te koppelen aan één gezin, dan nog zal deze hulpverlener zich moeten verhouden tot andere professionele expertise. De jeugdprofessional weet dat kennis van andere domeinen steeds belangrijker wordt. Hij kent zijn positie als spil in het netwerk en zal zich er gaan verhouden. Het gaat om informatie-uitwisseling, kennis van elkaars sterke en zwakke punten, inzicht in de bestuurlijke verhoudingen. Hoe doe je dat zo efficiënt en effectief mogelijk zonder dat er een nieuw vergadercircuit ontstaat? Hoe kun je een *multiprobleemgezin* begeleiden zonder in wekelijkse zorgoverlegvergaderingen te schieten waarin iedereen zich eerst moet afvragen waarom hij of zij daar aan tafel zit? Hoe kun je moderne media inschakelen om het schrijf-, rapportage- en overlegcircuit effectief te organiseren?

Uiteindelijk luisteren we ook naar de jongeren zelf, die niet alleen vinden dat er naar hen geluisterd moet worden, maar tegelijkertijd ook tips geven hoe dat beter kan.

Ten slotte gaat het in deel 5 over bezieling, het sluitstuk van het handboek, maar eigenlijk het begin van al het werk van de jeugdprofessional. Waarom heb je voor dit werk gekozen? Wat levert het je op? Welke waarden heb je nodig om het werk goed te kunnen doen en hoe blijf je overeind in de hectische wereld van de jongere, als ouders niet meewerken, de school niet doet wat jij zegt en je eigen organisatie de verantwoording in het dossier belangrijker vindt dan jouw aanwezigheid bij het gezin. Daar staan in dit handboek een paar mooie voorbeelden van.

Dit handboek is bedoeld voor de huidige werkers in het jeugddomein die aan de vooravond staan van grote veranderingen in de zorg en het welzijnsdomein voor ouders, kinderen en jongeren. Maar dit handboek is ook bedoeld voor de opleidingen van de jeugdprofessional. Zowel voor de initiële opleidingen, waar initiatieven zijn tot verbetering van de opleiding voor de jeugdwerker (bijv. *uitstroomprofiel jeugdzorgwerker*). Als voor nascholing, bijscholing, post-bachelor- en masteropleidingen voorziet dit handboek in een behoefte. Het is mooi materiaal dat dagelijks gebruikt kan worden in opleidingen.

Overigens is dit boek ook een handboek voor de professionals die werkzaam zijn in management- en beleidskringen, zowel van overheid als bij de instellingen. In menig hoofdstuk wordt een appel gedaan op deze professionaliteit, parallel aan de professionaliteit van de jeugdprofessional. Dit uit zich in pleidooien voor autonomie voor de jeugdprofessional, het nemen van zijn verantwoordelijkheid, het ruimte scheppen voor de professional om zijn werk te doen. Het afstand nemen van geprotocolleerde verantwoordelijkheid, maar echte ondersteuning van de professional die zijn verantwoordelijkheid neemt.

Wij kregen hernieuwde moed uit de bijdragen die van allerlei kanten laten zien hoe jeugdprofessionals hun weg kunnen vinden in een veranderende wereld, ten bate van ouders kinderen en jeugdigen. Met een toenemende professionaliteit van de werker en de ruimte die hem of haar gegund wordt door de gemeentelijke (aan)stuurders komt het goed en staan we echt aan de vooravond van grote verbeteringen in het jeugddomein.

Literatuur

Baecke e.a. 2009

J.A.H. Baecke e.a., *Evaluatieonderzoek Wet op de jeugdzorg – Eindrapport*, Amersfoort: BMC 2009.

Van Eijk 2006

S.R.A. van Eijk, *Sturingsadvies deel 1: Koersen op het kind*, Den Haag: Operatie Jong 2006.

Jeugdzorg dichterbij 2010

Jeugdzorg dichterbij, Den Haag: Tweede Kamer, Werkgroep Toekomstverkenning Jeugdzorg 2010.

Van klein naar groot 2009

Van klein naar groot, Den Haag: VNG, 2009.

DEEL 1

De jeugdprofessional in de gemeentelijke regie

Een veranderende samenleving – nieuwe uitdagingen voor de jeugdprofessional

*Roos Sohier*¹

1 Inleiding

De samenleving, en daarmee het werkveld van de jeugdprofessional, is ingrijpend en in een rap tempo aan het veranderen. De jeugdsector is weliswaar al meer dan twintig jaar onderhevig aan reorganisaties en wetswijzigingen. Maar het tijdsgewricht waarin we nu leven vraagt om een fundamentele omslag die niet meer met oplossingen vanuit het bekende en het oude systeem kunnen worden opgepakt. En ondanks dat we leven in een tijd van crisis en onzekerheid, wordt juist dit moment gezien als een kansrijk moment om wezenlijk te kantelen.

Vele beleidsnota's staan vol met 'het kind centraal', 'versterken van het gewone leven', 'eigen kracht', de 'pedagogische civil society' en uitgaan van talenten. Maar de praktijk is weerbarstig; de kanteling is een complex en onzeker proces. Een proces waar de inhoudelijke veranderopgave van het gehele stelsel voor ondersteuning en hulp aan jeugdigen en hun ouders vooropstaat, en waar tegelijkertijd ingrijpende financiële en positionele keuzes moeten worden gemaakt. Dit maakt het lastig voor alle partijen om dicht bij de inhoudelijke intenties te blijven en vast te houden aan het belangrijkste uitgangspunt: dat de veranderingen leiden tot een daadwerkelijke verbetering van steun aan jeugdigen en gezinnen bij het opvoeden en opgroeien. Inhoudelijke intenties waarbij de nieuwe jeugdprofessional op zoek gaat naar begeleidingsvormen waarvan ouders, kinderen, jongeren en hun naasten zeggen: "Hier kan ik mee verder, dit helpt mij om te zijn of te worden wie ik wil zijn en op eigen kracht, met steun van mijn naasten, mijn leven te kunnen leiden."

Daadwerkelijk veranderen vraagt van iedereen om de vertrouwde kaders los te laten. Of je bestuurder bent, professional, leerkracht, werkgever, buurtbewoner, vader of moeder, of jongere. Het is geen verandering op afstand. De verandering heeft impact op ons eigen gedrag, houding, manier van (samen)werken en het kijken naar

¹ Roos Sohier is beleidsadviseur bij de Provinciale Raad Gezondheid in Noord-Brabant.

de werkelijkheid. Dit is niet gemakkelijk. Dit haalt ons allemaal uit onze 'comfort-zone'. Dit vraagt van ieder individu lef, vertrouwen en zelfreflectie.

In dit artikel wordt de bredere context van de ontwikkelingen in onze samenleving geschetst. Ontwikkelingen waarvan de jeugdprofessional op de hoogte moet zijn, omdat die allemaal zijn of haar vak en de ruimte om dat vak uit te oefenen alsmede de context waarin dat gebeurt, raken. Vaak wordt gesproken van een paradigmashift, maar het is juist zo dat de professional met een veelheid aan paradigmashifts te maken krijgt, waarvan we hier de belangrijkste aan de orde zullen stellen.

2 De maatschappelijke context

2.1 Vergrijzing en ontgroening

Onze samenleving staat voor een enorme opgave. Al meer dan honderd jaar is onze samenleving aan het 'ontgroenen': het aandeel van de jongeren in de totale bevolking daalt, omdat vrouwen minder kinderen krijgen en omdat mensen langer leven en de omvang van andere leeftijdsgroepen snel toeneemt.² De houdbaarheid en betaalbaarheid van onze verzorgingsstaat staat hiermee onder druk. De vergrijzing golf veroorzaakt binnen tien jaar een ongekende toename en verandering van de zorg- en ondersteuningsvraag. Waar vinden we de mensen die de benodigde steun en zorg kunnen leveren? Wie gaat dat doen en wie gaat hiervoor betalen? Een vraag die door de huidige economische crisis nog hoger op de agenda is geplaatst. De cliënt van de toekomst verwacht daarbij andere ondersteuning en andere professionals. Er is innovatie nodig in beroepsonderwijs,³ de arbeidsmarkt, zorgtechnologie ('slimme zorg'), zelfmanagement/zelfhulp en familiezorg.

2.2 Van verzorgingsstaat naar verantwoordelijke samenleving

De overheid legt meer en meer een grotere verantwoordelijkheid voor hun eigen leven en hun eigen omgeving bij de burgers neer. Dit is herkenbaar in beleid en wetgeving, de stelselherzieningen in de gezondheidszorg en de sociale zekerheid en de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Er wordt een beroep gedaan op eigen verantwoordelijkheid én lokale talenten. Minder professionele en meer informele inzet. In 2010 spreekt de Vereniging van Nederlandse Gemeenten over Welzijn Nieuwe Stijl; een terugtrekkende overheid die meer wil faciliteren met minder middelen. Onder het devies dat mensen veel meer zelf kunnen dan tot nu werd aangenomen en veel meer voor elkaar van betekenis kunnen zijn. In het jeugdbeleid zien we dit ook terug. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) schrijft in het advies 'Versterking van de village' dat de omgeving van gezinnen, andere ouders en medeopvoeders als leidsters en leerkrachten in feite een vanzelfsprekender opvoedpartner zouden moeten zijn.⁴ In het advies 'Investeren rondom gezinnen' wordt dit verder uitgewerkt.⁵ In het

² Kenniscentrum voor Bevolkingsdaling en Beleid 2011.

³ Provincie Noord-Brabant 2010.

⁴ RMO 2008.

⁵ RMO/RVZ 2009.

briefadvies 'Bevrijdend kader voor de jeugdzorg' houdt de RMO een stevig pleidooi voor een visie die uitgaat van een sterke pedagogische civil society,⁶ versterking van sociale netwerken en een betere inzet van ervaren professionals op het moment dat problemen nog niet escaleren.⁷

2.3 *Zelf sturing geven*

Zelfredzaamheid, zelfwerkzaamheid en zelfsturing zijn belangrijke en actuele thema's, niet alleen in de jeugdsector, maar in de gehele de samenleving.⁸ De vraag is of ouders, jeugdigen en hun omgeving voldoende mogelijkheden hebben om zelf te sturen in de ondersteuning en hulp die zij nodig hebben bij het opvoeden en opgroeien. De empowerment-trend geeft mensen, ook mensen in een kwetsbare situatie, een steeds sterkere positie.⁹ Initiatieven waar cliënten zelf opdrachtgever (en budgethouder) zijn bij de uitvoering van de aanpak van problemen, komen steeds meer in beeld. Een mooi voorbeeld vormen de Eigen Kracht Conferenties.

Zelfredzaamheid en eigen kracht zien we overigens ook bij professionals c.q. werknemers; het aantal zelfstandigen groeit.¹⁰ Mensen die niet gestuurd willen worden maar zelf sturen.¹¹ De gedrevenheid bij deze (zorg)ondernemers is groot; men is zich zeer bewust van de eigen inzet en het belang van een goede bejegening van cliënten.

2.4 *Loslaten van het ketendenken en institutionele kaders*

Er zijn de laatste jaren een aantal belangrijke veranderingen doorgevoerd in het Nederlandse zorgsysteem. Een aanpassing van de Zorgverzekeringswet, een versobering van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de invoering van de Wmo. Dit heeft geleid tot een kluwen van nieuwe regels, procedures en nieuwe zorgaanbieders. Een andere ontwikkeling is de steeds verdergaande specialisering in zorg, welzijn en het jeugdwerk. Hierdoor zijn er weinig of geen hulpverleners meer die het totaaloverzicht hebben over de situatie van mensen met een ondersteuningsvraag. In één situatie kun je als jeugdige te maken hebben met vele hulpverleners, die van elkaar niet weten wat ze precies doen. Zorg is bij de 'ingewikkelde dingen' van het leven gaan horen. Om grip te houden op deze complexe wereld zijn er modellen en zorgketens ontwikkeld. Deze zijn handig voor de ordening van beleid, financieringsstromen en verantwoordelijkheden, maar vormen geen weergave van de dagelijkse werkelijkheid en de ervaringswereld van jeugdigen, hun ouders, hun omgeving en de werkers in de zorg.¹² Een kanteling is dus nodig: naar invoegen in het leven van alledag, in plaats van uit te gaan van het (lineaire) ketendenken, de eigen procedures en de institutionele kaders.

6 Onder de 'pedagogische civil society' wordt verstaan: gemeenschappelijke activiteiten van burgers rondom het grootbrengen van kinderen.

7 RMO/RVZ 2009.

8 PRVMZ 2010, p. 186.

9 Van Regenmortel 2010.

10 Op basis van cijfers van ZZP Nederland.

11 Van den Hoff 2011.

12 Van Lieshout, Van der Meij & De Pree 2007.

2.5 *Met hart en ziel*

De bureaucrativering heeft, zo geven werkers zelf aan, geleid tot onbetrokkenheid, dehumanisering en vervreemding van het werken met kinderen en gezinnen. Jeugdprofessionals leren het hoofd koel te houden en hun cliënten met distantie te benaderen. Betrokkenheid, mededogen, aandacht en langdurigheid in de relatie tussen hulpverlener en cliënt worden als soft, zwak en soms zelfs onprofessioneel beschouwd. Maar in de relatie hulpverlener–cliënt gaat het vaak niet om een zakelijke afweging tussen vraag en aanbod, maar juist om zaken als betrokkenheid, zorg, aandacht, vertrouwen en dialoog. Een van de belangrijkste instrumenten van de hulpverlener is juist de relatie met de mens met een behoefte aan ondersteuning, begeleiding, zorg, aandacht en respect.¹³

2.6 *Sociale media en nieuwe informatietechnologie*

Een andere belangrijke ontwikkeling is de impact van de nieuwe sociale media en nieuwe informatietechnologie. Het internet veroorzaakt een maatschappelijke aardverschuiving. Het web verbindt onze computers, onze informatie en bovenal: het verbindt mensen. Gebruikers spreken en informeren elkaar voortdurend via sociale media, zoals Facebook, Hyves, Twitter, YouTube, weblogs en LinkedIn. Zij delen informatie, ervaringen, ideeën en kennis. Tussen 'cliënten' onderling, maar ook tussen de professional en cliënt. De communicatie en relatie tussen professionals en cliënten, tussen deskundigen en amateurs, overheid en burgers, verandert hierdoor drastisch. Internet stelt mensen in staat zich te organiseren zonder organisaties, en dat is al aan het gebeuren. Dit zal een enorme impact krijgen op ons traditionele (organisatie) denken; een verandering die merkbaar zal worden door alle lagen van de samenleving en de ontwikkelingen gaan razendsnel.¹⁴ Waar kennis en vaardigheden niet meer exclusief van de professional zijn, maar waar de professional kennis deelt en opbouwt met 'leken'. De formele kennis van de professional over ziektebeelden, gedragsproblemen, diagnose en behandeling is daarbij gelijkwaardig aan ervaringskennis van mensen die gebruikmaken van professionele steun.¹⁵ Waling gaat in zijn bijdrage in dit boek uitgebreid in op deze ontwikkelingen.¹⁶

2.7 *Toegevoegde waarde van informele en professionele steun*

Informele en professionele steun scheppen waarde met een gezonde samenleving als uitgangspunt. Schipper e.a. werken dit thema elders in deze bundel verder uit.¹⁷ Dit vraagt om een paradigmawisseling waarin we steun en zorg niet zien in termen van het reduceren van kosten, maar van zinvol investeren in een gezonde samenleving

13 Sohler 2010, p. 188.

14 Van den Hoff 2011.

15 Van der Lans 2012.

16 Zie in dit handboek artikel 43: Laurens Waling, 'Online verbonden: het nieuwe zorgen voor jeugd', p. 499 (red.).

17 Zie in dit handboek artikel 45: 'Schipper e.a., 'Ken uzelve! Over de waarden van de jeugdprofessional', p. 519 (red.).

waar kinderen de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen tot zelfstandige en verantwoordelijke volwassenen en democratische burgers. Waar niet alleen de vraag is hoeveel professionele inzet de maatschappij kost, maar ook wat het de maatschappij oplevert. Waar kinderen die 'afwijken' van het gemiddelde niet direct gediagnosticeerd of geproblematiseerd worden. Maar waar zij en hun naasten ondersteuning krijgen in hun alledaagse leven en in de eigen sociale context. Zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en benutten, en beperkingen zo min mogelijk belemmeringen opleveren om te kunnen leren, werken, leven en de weg te vinden in onze (complexe) samenleving. Er zijn kinderen en jongeren met blijvende beperkingen. Ook zij willen zo zelfstandig mogelijk kunnen leven, wonen, leren en werken. Met informele én professionele steun die invoegt in hun leven. Aan de andere kant zien we tegelijkertijd een sterke trend naar medicalisering en problematisering van kinderen die 'afwijken' van het gemiddelde. En dan willen we professionele hulp en behandeling. De vraag is dan of ouders, jeugdprofessionals, wij allen als samenleving, accepteren dat het leven ook faalbaar is, dat mensen – en ook kinderen – niet maakbaar zijn. De vraag is dan: wat is acceptabel? Wat hoort erbij en wanneer moet je je zorgen maken? Accepteren wij als samenleving nog dat het leven faalbaar is, dat lijden erbij hoort, dat mensen – en ook kinderen – niet maakbaar zijn?

3 Het toekomstperspectief

Geschetste maatschappelijk ontwikkelingen hebben een impact op de publieke sector in het algemeen, en dus ook op de ondersteuning van jeugdigen en gezinnen. De jeugdprofessional van de toekomst heeft de tijd nodig om te groeien in nieuwe rollen en mogelijkheden in onze snel veranderende samenleving.

3.1 Van productie denken naar relatiegoederen

De relatie jeugdprofessional-cliënt gaat niet om een zakelijke afweging tussen vraag en aanbod. Jeugdigen hebben vooral behoefte aan ondersteuning, begeleiding, zorg, aandacht en respect. Het kan dan niet anders dan dat een van de belangrijkste instrumenten van de jeugdprofessional, hij- of zijzelf is. De houding en de werkwijze van de jeugdprofessional bepaalt voor een heel groot deel het vertrouwen dat de cliënt in hem heeft. Vanwege dit betrokken karakter levert een jeugdprofessional niet zomaar een product.¹⁸ Rond producten kunnen regels opgesteld worden. Dat geldt echter niet voor de vertrouwensrelatie tussen cliënt en de jeugdprofessional. De interactie tussen mensen is een kwestie van attitude, van menselijk contact maken. Dit betekent dat de jeugdprofessional in iedere situatie samen met de ouders, de kinderen en naastbetrokkenen kijkt naar de ondersteuning die op dat moment het meest passend is. De jeugdprofessional zal dus oog moeten hebben voor het individu, de individuele eigenheid (zeker vanuit het perspectief van de cliënt zelf), de voorgeschiedenis van de cliënt, binnen een geheel van de (sociale) context waarin iemand leeft, woont, leert en werkt. Relatiegericht werken betekent aansluiting en afstemming op de ander. Als de ander zich gezien, gehoord en begrepen voelt, kan de

¹⁸ Van de Donk 2010, p. 31.

waar kinderen de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen tot zelfstandige en verantwoordelijke volwassenen en democratische burgers. Waar niet alleen de vraag is hoeveel professionele inzet de maatschappij kost, maar ook wat het de maatschappij oplevert. Waar kinderen die 'afwijken' van het gemiddelde niet direct gediagnosticeerd of geproblematiseerd worden. Maar waar zij en hun naasten ondersteuning krijgen in hun alledaagse leven en in de eigen sociale context. Zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en benutten, en beperkingen zo min mogelijk belemmeringen opleveren om te kunnen leren, werken, leven en de weg te vinden in onze (complexe) samenleving. Er zijn kinderen en jongeren met blijvende beperkingen. Ook zij willen zo zelfstandig mogelijk kunnen leven, wonen, leren en werken. Met informele én professionele steun die invoegt in hun leven. Aan de andere kant zien we tegelijkertijd een sterke trend naar medicalisering en problematisering van kinderen die 'afwijken' van het gemiddelde. En dan willen we professionele hulp en behandeling. De vraag is dan of ouders, jeugdprofessionals, wij allen als samenleving, accepteren dat het leven ook faalbaar is, dat mensen – en ook kinderen – niet maakbaar zijn. De vraag is dan: wat is acceptabel? Wat hoort erbij en wanneer moet je je zorgen maken? Accepteren wij als samenleving nog dat het leven faalbaar is, dat lijden erbij hoort, dat mensen – en ook kinderen – niet maakbaar zijn?

3 Het toekomstperspectief

Geschetste maatschappelijk ontwikkelingen hebben een impact op de publieke sector in het algemeen, en dus ook op de ondersteuning van jeugdigen en gezinnen. De jeugdprofessional van de toekomst heeft de tijd nodig om te groeien in nieuwe rollen en mogelijkheden in onze snel veranderende samenleving.

3.1 Van productie denken naar relatiegoederen

De relatie jeugdprofessional-cliënt gaat niet om een zakelijke afweging tussen vraag en aanbod. Jeugdigen hebben vooral behoefte aan ondersteuning, begeleiding, zorg, aandacht en respect. Het kan dan niet anders dan dat een van de belangrijkste instrumenten van de jeugdprofessional, hij- of zijzelf is. De houding en de werkwijze van de jeugdprofessional bepaalt voor een heel groot deel het vertrouwen dat de cliënt in hem heeft. Vanwege dit betrokken karakter levert een jeugdprofessional niet zomaar een product.¹⁸ Rond producten kunnen regels opgesteld worden. Dat geldt echter niet voor de vertrouwensrelatie tussen cliënt en de jeugdprofessional. De interactie tussen mensen is een kwestie van attitude, van menselijk contact maken. Dit betekent dat de jeugdprofessional in iedere situatie samen met de ouders, de kinderen en naastbetrokkenen kijkt naar de ondersteuning die op dat moment het meest passend is. De jeugdprofessional zal dus oog moeten hebben voor het individu, de individuele eigenheid (zeker vanuit het perspectief van de cliënt zelf), de voorgeschiedenis van de cliënt, binnen een geheel van de (sociale) context waarin iemand leeft, woont, leert en werkt. Relatiegericht werken betekent aansluiting en afstemming op de ander. Als de ander zich gezien, gehoord en begrepen voelt, kan de

¹⁸ Van de Donk 2010, p. 31.

professionals samen met hem of haar op zoek naar wat nodig is. Ondersteuning waarvan de jongere zegt: "Hier kan ik mee verder, dit helpt mij om te zijn zoals ik er voor mijzelf, mijn familie en vrienden en anderen wil zijn, dit helpt mij om grip op mijn leven te hebben en een zelfstandig bestaan op te bouwen". Dan hebben we het over 'zorg op maat' en zorg van kwaliteit.¹⁹

3.2 Van protocolgestuurd naar doen wat nodig is

Het reageren op complexe en/of onverwachte situaties vraagt creatief handelen. Een jeugdprofessional heeft dus ruimte nodig om over grenzen heen te kijken, om schotten weg te halen, om te doen wat nodig is. Hiervoor is het nodig dat hij achteraf verantwoording kan afleggen en niet vooraf via centrale sturing. Creatief handelen vraagt immers om een systeem dat gebaseerd is op vertrouwen in de professional.²⁰ En de essentie van professionaliteit en vakmanschap van een hulpverlener is juist dat hij of zij weet wanneer verantwoord van de regels afgeweken moet worden. Een omkering waar professionals protocollen en richtlijnen gaan gebruiken als leidraad en niet als strak handelingskader. Professionals moeten het vermogen hebben om regels verstandig en verantwoordelijk te overtreden en discretionaire ruimte, scharrelruimte te nemen. Omdat je professional/een vakman bent kun je deze ruimte nemen. Werkers zeggen vaak dat ze deze ruimte niet krijgen, maar het is belangrijk dat ze deze verantwoordelijkheid en ruimte ook zelf (leren) nemen. Met andere woorden: autonomie spreekt niet vanzelf, je moet er voor gaan en je moet het wáár maken!

3.3 Van risicobeheersing naar oplossingsgericht

Jeugdprofessionals, zorgaanbieders en de overheid ervaren een grote druk vanuit de samenleving om risico's te mijden, (sneller) in te grijpen, de veiligheid van kinderen te garanderen en te voorkomen dat jongeren in de problemen komen. Oplossingsgericht werken is een benadering waar niet de focus ligt op wat niet goed gaat, maar op wat wel goed gaat.²¹ Een omslag van het bestrijden van jeugdcriminaliteit, schooluitval of kindermishandeling, het aanpakken van problemen en het taxeren en vermijden van risico's naar een positieve benadering. Uitgaan van wat wel goed gaat, door elk oordeel uit te sluiten en een open instelling te hebben. Dat wil zeggen dat naast een risicoanalyse een mogelijkhedenanalyse hoort en dat het gaat om het zoeken en creëren van kansen en mogelijkheden voor een optimale opgroei- en opvoedomgeving.

3.4 Van focus op ziekte en zorg naar focus op gezondheid en welzijn

Een focus op problemen alleen veroorzaakt een eenzijdige kijk op jeugdigen en hun ouders. Voor jongeren en hun ouders gaat het niet alleen om een probleem, de gedragsstoornis, de beperking, ziekte of handicap. Maar over welzijn, het creëren van

19 Baart 2010.

20 Tonkens 2003.

21 Zie in dit handboek artikel 31: Anouk Glaudemans-van der Krabben, 'Oplossingsgericht werken met gezinnen', p. 353 (red.)

kansen, het hebben van toekomstperspectief, het erbij horen, gelukkig zijn. Belangrijke vragen die een jeugdprofessional iedere keer zal moeten stellen zijn: hoe kan dit kind, deze jongere de kans krijgen zich optimaal te ontwikkelen? Welke talenten heeft hij of zij? Welke drempels ervaart deze jongere om naar school te kunnen, te kunnen stage lopen of werken, vrienden te maken of te behouden, haar of zijn vrije tijd in te vullen? De kunst is om als jeugdprofessional een bijdrage te leveren aan het creëren van kansen en het bieden van mogelijkheden. Het uiteindelijke doel van alle bemoeienissen van een jeugdprofessional is uiteindelijk dat jongeren zich kunnen redden binnen de context van hun eigen familie en sociale netwerk. Dit betekent aan de ene kant de jongere helpen om mee te doen, aan de andere kant het gezin, de familie, de school, de buurt, de peergroep helpen om de jongere te laten meedoen.²²

3.5 Van institutioneel naar menselijke maat

De genoemde maatschappelijke ontwikkelingen dragen ertoe bij dat er draagvlak is voor de benadering van onderop: 'opgroeien doe je in je persoonlijke netwerk (gezin, extended family), in je directe leefomgeving, op school'. Bij opgroei- en opvoedingsvragen hebben ouders en kinderen/jongeren vooral toch een luisterend oor nodig en kunnen ze soms ondersteuning gebruiken om hun eigen oplossingen voor hun eigen vragen te vinden. Dat lukt onder andere door sleutelfiguren (zowel informeel als professionals) in de nabije leefomgeving te leren kennen, die hen kennen, present zijn. Mensen waarmee zij in vertrouwen kunnen sparren. En als er vertrouwen is, dan is de drempel ook lager om het gesprek eens aan te gaan over opvoedingsstijl en twijfels en zorgen. Ouders/jongeren kunnen zo hun vertrouwen weer terugkrijgen en met medeopvoeders in de buurt, op school, bij het kinderdagverblijf aan verbetering van hun situatie werken.

3.6 Van institutioneel naar integraal en invoegen in het 'gewone' leven

Belangrijk is de integrale aanpak. Men gaat uit van 'hele' mensen met elkaar in het volle leven. Mensen wier leven uit vele facetten bestaat, die verbonden zijn met hun welbevinden en hun gezondheid. Professionele hulp voegt daarbij als het ware in en gaat zo veel mogelijk uit van de zelf- en samenredzaamheid van mensen. Voor professionals ligt er de uitdaging om voort te bouwen op het inzetten van de natuurlijke omgeving van kinderen en gezinnen. De burens, opa's en oma's, ooms en tantes, vrienden, leerkrachten kunnen vaak een groot verschil maken. Ziet de professional deze mensen staan, ziet de professional deze mensen als gelijkwaardig en durft de professional samen met deze mensen te werken, dan worden de aanwezige krachten optimaal benut. Het betekent: versterken van het aanwezige sociaal kapitaal en actief op zoek gaan naar mensen met ideeën, mensen met een doel. Het betekent (weer) leren te zien, waarderen en versterken wat mensen in buurten en wijken al zelf doen rond steun bij opvoeden en opgroeien.

22 Sohier, Blom & Wolff 2010; Blanken & Hooghiemstra 2010.

3.7 *Van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie*

De eigen leefomgeving wordt vaak nog als vindplaats voor mensen met problemen benaderd om vervolgens professionele hulpverlening of preventieve interventies in te zetten. Er is een beweging gaande waar de overheid niet langer aan burgers vraagt om mee te helpen bij haar plannen en beleid (dat wil zeggen burgerparticipatie), maar aanbiedt mee te werken aan initiatieven van burgers (overheidsparticipatie). Het toekomstperspectief is dat juist de eigen leefomgeving broedplaats is waarop de overheid kan aansluiten, zoals de oprichters van 'Stad in beweging' zo mooi omschrijven.²³ Op zo'n manier dat het probleemoplossend vermogen van mensen zelf wordt versterkt. De kracht van de initiatieven zit in de eigenheid en de diversiteit. Dat is een belangrijk uitgangspunt. Juist het ontstaan vanuit zelforganisatie, van onderop, dat is de kracht. Het zijn kleinschalige initiatieven van mensen zelf; vaak (ex-)cliënten. Mensen in een kwetsbare positie die geen genoegen nemen met een passieve rol, niet wachten tot hen een aanbod wordt gedaan met de mededeling 'dit is goed voor je'. Integendeel: zij laten zelf zien wat goed voor hen is. Voor de jeugdprofessional betekent dit dat hij of zij verbinding zal moeten zoeken met zelfhulpinitiatieven, ervaringsdeskundigen, vrijwilligers, met andere professionals en met andere maatschappelijke domeinen. De nieuwe jeugdprofessional laat niet alle opvoed- en opgroei problemen op zich afwentelen maar denkt mee en biedt tegenwicht. Primair versterkt en faciliteert de nieuwe jeugdprofessional dat wat mensen zelf en met elkaar kunnen doen en faciliteren zij wat partijen uit andere sectoren en domeinen in de samenleving kunnen leveren aan diensten. Daarbij blijven ze zelf directe diensten leveren, maar wel in een totaal andere context.

3.8 *Sterke positie van ouders en jeugdigen*

Van belang is dat 'wie zijn eigen regie nemen kan, doet dat' uitgangspunt wordt. Dit betekent dat ouders en jeugdigen echt aan het stuur staan, regie voeren en inkoopmacht hebben. Zelfbepaling, keuzevrijheid, zelf grip houden of weer terugkrijgen zijn cruciaal voor (groot)ouders en jeugdigen. Maar zodra het niet goed gaat met een jeugdige of een gezin, lijkt het alsof wij allen het zelfoplossend vermogen van mensen uit het oog verliezen. Niet alleen de hulpverleners, maar breder in de samenleving, ook ouders, jongeren en mensen uit hun naaste omgeving zelf. Professionals, zorgaanbieders en de overheid ervaren een grote druk vanuit de samenleving om risico's te mijden, (sneller) in te grijpen en de veiligheid van kinderen te garanderen. Ingrijpen is dan geboden. Daarnaast willen hulpverleners helpen, zorgen en een oplossing bieden. En mensen willen dat professionals helpen en een oplossing bieden. Hiermee halen we een heleboel van de eigen kracht weg. En juist gezinnen en jeugdigen die het niet allemaal zelf kunnen, kunnen heel veel kracht putten uit mensen uit hun nabije omgeving die zich langdurig willen verbinden aan het kind en zijn of haar ouders. Een netwerk van betrokkenen waardoor kinderen en hun ouders weten dat ze ertoe doen. De grote uitdaging is dus om ouders, hun kinderen en hun

23 Van Diepen 2012.

familie eigenaar te laten zijn van de oplossing voor hun eigen problemen. Op die manier kan de jeugdprofessional met betrokkenen samenwerken aan duurzame oplossingen.

3.9 Van grote instituten naar kleinschalige netwerken in de wijk

Een integrale benadering die aansluit bij het gewone leven, waarbij ondersteuning en zorg nabij is, roept vragen rond positionering en schaalgrootte op van professionele welzijns- en zorgorganisaties. Een gedifferentieerde aanpak lijkt hier kansrijk. Wijkgericht werken om mensen te bereiken en contacten te herstellen. De wijk, de buurt of het dorp als instrument van hulpverleners onderling om in contact met bewoners als 'cliënt' en als coproducent tot een integrale aanpak te komen. Daarnaast zijn wijkoverstijgende strategieën en organisaties nodig voor specialistische zorg en de aanpak van grote knelpunten. Grootschalige zorg en instellingen hebben echter een eigen rationaliteit; er wordt gedacht vanuit geografische en organisatorische kaders; er wordt gebruikgemaakt van andere aansturingsmechanismen dan kleinschalige organisaties. Grootschalige organisaties zouden zich wat de uitvoering betreft daadwerkelijk kleinschalig moeten organiseren. Voorwaarde is dat uitvoerende werkers in deze kleinschalige uitvoeringsorganisaties voldoende vrijheid hebben om zich te verbinden met de wijk en met de bewoners en kunnen kiezen voor een bottom up-benadering. Het komt erop aan die vrijheid, die ruimte en tijd te organiseren. De grootschalige instellingen kunnen hun kracht, grootte en kennis aanwenden om zich dienend op te stellen naar kleinschalige initiatieven. De kleinschalige initiatieven hebben de opdracht om zichzelf zichtbaar te maken en de dialoog aan te gaan en op zoek te gaan naar manieren op welke wijze de grote organisaties hun mogelijkheden het beste kunnen inzetten.²⁴

4 Slotwoord

De overheid heeft al lange tijd niet meer het antwoord op complexe vraagstukken. Het is tijd om mensen die betrokken zijn bij deze vraagstukken mee te laten denken. Voor kinderen geldt dat opgroeien een onzeker proces is met een onzekere uitkomst. De toekomst is niet te voorspellen en onvoorziene gebeurtenissen kunnen de loop van een mensenleven drastisch veranderen. Er zijn wel voorwaarden te creëren om de ontwikkeling van een kind zo optimaal mogelijk te laten verlopen zoals: liefde, verbondenheid, steun, uitdaging, stimulering, leren, fouten maken en ervaringen opdoen. Hetzelfde geldt voor het ontwikkelproces van de nieuwe jeugdprofessional. Dit maakt het lastig, maar dit biedt vooral veel kansen en mogelijkheden. Dit doet een beroep op ieders creativiteit, het improvisatievermogen en vraagt de nieuwe jeugdprofessional om te experimenteren en samen met burgers te bouwen aan die verantwoordelijke samenleving. Een samenleving waarin burgers en professionals samen zorgen voor een veilige en leerzame opvoed- en opgroeiomgeving voor de jeugd. Niet het formele circuit is daarbij leidend, maar het informele.

24 Paes 2008.

Start in die samenleving met ouders, grootouders, de kinderen, de jongeren, hun naasten en de mensen in hun leefwereld. Het mooie is: er zijn al vele veelbelovende initiatieven. Er zijn vele mooie voorbeelden in jeugdzorg, ouderenzorg, thuiszorg, welzijnswerk en onderwijs waarin deze ontwikkeling in de praktijk vorm wordt gegeven. Het gaat hier om praktijken-in-beweging. In deze praktijken is men als het ware aan het uitvinden wat een betrokken en verantwoordelijke gemeenschap betekent, hoe het gestalte kan krijgen, en hoe professionals en wijkbewoners/vrijwilligers hierin samenwerken. Deze ontwikkeling verloopt dus niet volgens een vast stramien, een vast model of een methode. Het is een proces met betrekkelijk veel onzekerheden en met ruimte voor meerdere perspectieven. Van belang is dat deze praktijken in beweging de ruimte blijven houden om een (pedagogisch) betrokken en verantwoordelijke samenleving verder vorm te geven. Ruimte om in wijken, buurten en dorpen leer-/werkplaatsen te creëren waarin mensen met elkaar die 'samenleving op eigen kracht' vormgeven. Zou het niet mooi zijn om als jeugdprofessional de ruimte te krijgen én te nemen om hierin te participeren? En als er initiatieven goed lopen, te zoeken naar vormen voor jeugdprofessionals om als 'wijkondernemers' aan de slag te gaan en te blijven? De kleinschaligheid van de wijk, de buurt of het dorp biedt mogelijkheden om in contact met bewoners als coproductent tot een integrale werkwijze te komen, dicht bij het dagelijkse leven van mensen. Is de ideale jeugdsector er niet één waarin de burgers – volwassenen én jeugdigen – waar nodig bijgestaan door vrijwilligers en professionals, de zaken onderling met elkaar regelen? Waar jeugdprofessionals stoppen met te bedenken wat goed zou zijn voor mensen? Waar jeugdprofessionals kijken, luisteren en begrijpen hoe het eigen leven van kinderen, jongeren, ouders en burgers werkt en daarbij invoegen?

Literatuur

Baart 2001

A. Baart, *Een theorie van presentie*, Utrecht: Lemma 2001.

Baart 2010

A. Baart, *Wat nog niet telt als goede zorg* (lezing Tilburg UvT), Tilburg: Universiteit van Tilburg 2010.

Blanken & Hooghiemstra 2010

M. Blanken & E. Hooghiemstra, 'Koersen op de waarde van talenten', in: PRVMZ, *De gezondheidsagenda van de toekomst*, 's-Hertogenbosch: PRVMZ 2010.

Van Dam & Visser 2010

C. van Dam & P. Visser, *Handreiking professionele ondersteuning, kwaliteit van dienstverlening WMO*, Utrecht: Movisie 2010.

Van Diepen 2011

P. van Diepen, 'Eigen kracht-manifest., Weg met Frankenstein, leve de Wikistad', *Stad in beweging* 2011, www.stadinbeweging.nl/manifest.

Van de Donk 2010

W. van de Donk, 'Op zoek naar een eigentijdse aansluiting bij pluriformiteit en betrokkenheid in de zorg', in: PRVMZ, *De gezondheidsagenda van de toekomst*, 's-Hertogenbosch: PRVMZ 2010.

Van Heyst 2005

A. van Heyst, *Menslievende zorg. Een ethische kijk op professionaliteit*, Kampen: Klement 2005.

Van den Hoff 2011

R. van den Hoff, *Society 3.0* 2011, www.society30.com.

Kenniscentrum Bevolkingsdaling en beleid 2011

Kenniscentrum Bevolkingsdaling en beleid 2011, www.bevolkingsdaling.nl.

Labrujere, Land & Rietbergen 2010

H. Labrujere, R. Land & P. Rietbergen, *Expeditie jeugdzorg* 2010, www.expeditiejeugdzorg.nl.

Van der Lans 1995

J. van der Lans, *De onzichtbare samenleving*, Utrecht: NIZW 1995.

Van der Lans 2012

J. van der Lans, 'De toekomst is aan de platforms', *sociale vraagstukken* 19 januari 2012, www.socialevraagstukken.nl.

Van Lieshout, Van der Meij & De Pree 2007

P. van Lieshout, M. van der Meij & J. De Pree (red.), *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid*, Amsterdam: AUP 2007.

Paes 2007

M. Paes, 'Het geheim van Noord-Brabant', in: Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg, *Jaarbericht 2007*, 's-Hertogenbosch: PRVMZ 2007.

Paes 2008

M. Paes, 'David en Goliath. Over kleine en grote schaal in zorg en welzijn', in: Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg, *Jaarbericht 2008*, 's-Hertogenbosch: PRVMZ 2008.

Paes & Sohier 2010

M. Paes & R. Sohier, *It takes a village to raise a child. Steun van ouders, buurtbewoners en vrijwilligers bij het opgroeien*, 's-Hertogenbosch: PRVMZ 2010.

Provincie Noord Brabant 2010

Provincie Noord-Brabant & Brabant Medical School, 'Hoofdstuk twee: Toekomst van de zorg', in: Provincie Noord-Brabant & Brabant Medical School, *Sectorplan Zorgonderwijs 2.0 (Deel 1)*, 's-Hertogenbosch/Tilburg: Provincie Noord-Brabant & Brabant Medical School 2010.

Van Regenmortel 2010

T. van Regenmortel, *Empowerment en Participatie van Kwetsbare Burgers, Ervaringskennis als kracht*, Den Haag: SWP 2010.

PRVMZ 2010

Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg, *De Gezondheidsagenda voor de Toekomst* (jubileumboek), 's-Hertogenbosch: PRVMZ 2010.

RMO/RVZ 2008

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) & Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ), *Versterking voor gezinnen* (preadvies), Den Haag: RMO/RVZ 2008.

RMO/RVZ 2009

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) & Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ), *Investeren rondom kinderen*, Den Haag: RMO/RVZ 2009.

RMO 2011

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), *Briefadvies. Bevrijdend kader voor de jeugdzorg*, Den Haag: RMO 2011.

Sohier, Blom & Wolff 2010

R. Sohier, A. Blom & A. Wolff, *Jongeren na jeugdzorg. De verbinding naar volwassenheid*, Tilburg: Participatiewerkplaats Jeugd, CRJZNB & PRVMZ 2010.

Sohier 2010

R. Sohier, 'Verbinden vanuit betrokkenheid, een perspectief voor relaties in de jeugdzorg', in: PRVMZ, *De gezondheidsagenda van de toekomst*, 's-Hertogenbosch: PRVMZ 2010.

Tonkens 2003

E. Tonkens, *Mondige burgers, getemde professionals*, Utrecht: NIZW 2003.

ZZP Nederland

ZZP Nederland 2010, www.zzp-nederland.nl.

Ouders waar het kan, hulp als het moet

Wat Amsterdam vraagt van de nieuwe jeugdprofessional

*Douwe van den Berg*¹

1 Actieonderzoek en een nieuwe visie op hulpverlening

De gemeente Amsterdam heeft in de afgelopen jaren uitgebreid actieonderzoek gedaan naar het functioneren van de hulpverlening aan gezinnen. Dat onderzoek gaf inzicht in belemmerende én stimulerende mechanismen in het systeem van hulpverlening. Het verklaart waarom professionals onvoldoende bij machte zijn geweest om de zorg zelf te regisseren. Met het opstellen van een nieuwe visie op het jeugddomein is de gemeente van start gegaan met de reorganisatie van de jeugdzorg. Dat heeft consequenties voor organisaties en professionals. De nieuwe professional moet meer ruimte krijgen om zijn vak uit te oefenen, hij krijgt een grotere eigen verantwoordelijkheid.

Dit artikel start met een kort overzicht van de nieuwe gemeentelijke visie, gevolgd door de belangrijkste resultaten van enkele Amsterdamse praktijkonderzoeken. Daarna geven we aan hoe we samen met de betrokken instellingen werken aan verbeteringen. Tot slot het belangrijkste: wat betekent dit alles voor de 'nieuwe jeugdprofessional'?

1.1 Naar een nieuwe visie

In de zomer van 2011 heeft de gemeente Amsterdam een nieuwe beleidsvisie voor kinderen en jongeren ontwikkeld. Volgens deze visie wordt inmiddels al zo veel mogelijk gewerkt. We willen hier de basisprincipes van deze nieuwe visie uiteenzetten. Maar eerst willen we kort ingaan op de noodzaak een nieuwe visie te ontwikkelen.

¹ Douwe van de Berg is senior adviseur veranderingsprocessen bij adviesbureau SPA van de gemeente Amsterdam. Dit artikel is tot stand gekomen met dank aan Renske Emmelkamp (www.amsterdam.nl) en Nies Medema (www.jongesla.org).

Aanleiding om deze visie op te stellen was onder meer een onderzoek van de gemeente zelf naar de effectiviteit van de zorg voor multiprobleemgezinnen. Dit onderzoek, *Systeem in Beeld* geheten, toonde onder meer aan hoe ingewikkeld de zorg georganiseerd is.

Wat de onderzoekers zagen was een woud van verschillende financieringsstromen met verschillende eisen die aan organisaties werden gesteld. Ze troffen ook een projectencarrousel aan die soms te pas, maar ook te onpas werd ingezet in gezinnen. De hulp die werd geboden leek soms ingesteld op de aanwezige projecten, niet op het gezin. Bovendien leverden al die projecten en financieringsstromen een immense administratie op, waardoor er nog minder tijd was om met een gezin bezig te zijn. Voor professionals werd het daardoor wel erg moeilijk om adequate hulp te bieden.

Toen dat eenmaal duidelijk was, werd de inzet van de nieuwe beleidsvisie van de gemeente Amsterdam, om vooral het kind en gezin centraal te stellen. Daardoor kunnen professionals sneller ingrijpen en wordt onnodig beroep op dure en zware zorg verminderd. De maatschappelijke effecten en de kosten als gevolg van te laat signaleren, diagnosticeren en handelen zijn nu nog onnodig hoog. De dienstverlening aan jeugdigen en volwassenen is nog steeds te sterk versnipperd. Er is chaos in het aanbod: hulpverleners en organisaties met ieder hun eigen specialisme, regels, protocollen, verantwoordingseisen en coördinatiemechanismen.

Nu het Rijk de financiering van de jeugdzorg over gaat hevelen naar gemeenten, biedt dit kansen om de zorg aan kinderen, jongeren en gezinnen te verbeteren.

1.2 Basisprincipes nieuwe visie

De basisprincipes van de nieuwe hulpverlening zijn:

1. ouders zijn primair verantwoordelijk;
2. snelle hulp door sterk pedagogisch klimaat;
3. effectieve zorg dichtbij, aangepast aan de behoeften in het gezin;
4. eigen kracht.

Ad 1. Ouders zijn primair verantwoordelijk:

Kinderen en jongeren horen veilig en gezond op te kunnen groeien, hun talenten te ontwikkelen en maatschappelijk volwaardig en verantwoordelijk te kunnen participeren. Dat is eerst en vooral een taak van de ouders. Maar ook van het bredere sociale netwerk, vrijwilligers en beroepsopvoeders zoals leerkrachten en leidsters in de kinderopvang. En waar nodig ook van de huisarts, het Ouder- en kindcentrum en andere professionele hulp.

Ad 2. Snelle hulp door sterk pedagogisch klimaat:

De gemeente heeft de plicht te zorgen voor een sociale en ruimtelijke infrastructuur waarin ouders zelf hun kinderen kunnen opvoeden. Soms voorzien van tijdelijke lichte hulp bij opvoed- en ontwikkelvragen. Vertrekpunt van de pedagogische infrastructuur is de eigen verantwoordelijkheid en de eigen kracht van ouders, jongeren en directe omgeving, inclusief vrijwilligers. Een laagdrempelig Ouder- en kindcentrum

helpt daarbij. Zo'n centrum kan functioneren als netwerk en is aanwezig in de buurt, in de kinderopvang en op school.

Ad 3. Effectieve zorg dichtbij, aangepast aan de behoeften in het gezin:

Wanneer zich ernstige problemen voordoen die niet meer opgelost kunnen worden door kind, gezin en sociale omgeving, moet er goede specialistische hulp komen. Ook in crisissituaties. Vroegtijdig, snel, en liefst in de eigen omgeving van kind en gezin. Specialistische hulp dient bij voorkeur kortdurend, methodisch en op een passend niveau te worden ingezet.

In sommige gevallen kan het nodig zijn dat hulp en steun blijvend moet worden aangeboden. Als er méér problemen spelen en de zelfredzaamheid van de ouder(s) is gering, dan heeft het gezin recht op een vertrouwenspersoon die hen helpt een plan op te stellen en om snelle en professionele hulp te regelen. En als het écht moet, dat wil zeggen als kind of omgeving gevaar lopen of ouders zorg vermijden, dan grijpt de gemeente in met maatregelen die de autonomie van de ouders tijdelijk opschorten.

Ad 4 Eigen kracht:

Eigen kracht is een belangrijk element van onze beleidsvisie. Wij zien niet alleen de eigen kracht van burger/cliënt, maar ook die van de professional. Voor ambtenaren en politiek bestuur betekent dit 'loslaten'. Als gemeente moet je kunnen vertrouwen op de deskundigheid van de professional. Dat betekent echter niet dat we onverschillig worden. Nee, zoals eerdergenoemd is het juist zaak dat we meer en betere feedback organiseren. We willen graag werken met organisaties die breed/integraal werken (opvoedpoli, buurtzorg), dat biedt de mogelijkheid om een integrale aanpak voor gezinnen te ontwikkelen. Professionals lopen daardoor minder het risico langs elkaar heen te werken. Natuurlijk blijven specialisten nodig. Autisme of anorexia of hechtingsproblemen vereisen speciale kennis. Maar gespecialiseerde hulp moet worden ingepast in een integraal plan.

1.3 Veranderingen bij gemeente en bij instellingen

Om deze visie te realiseren is er een grote omslag nodig bij de gemeente zelf en bij de betrokken organisaties. Het hele systeem moet minder gericht zijn op de organisaties en hun functioneren en voortbestaan en meer op het uiteindelijke resultaat voor ouders en kinderen.

Die stappen ontwikkelen we graag samen met de organisaties. Als gemeente nemen we de taak op ons om rust uit te stralen. Instellingen en professionals mogen verwachten dat we de gekozen koers langere tijd aanhouden. In ons opdrachtgeverschap aan de instellingen hebben we een aantal voornemens.

- de 'projectencarrousel' gaat tot het verleden behoren;
- we willen aansturen en financieren op een manier waarbij het resultaat voor het kind en het gezin centraal staat;
- we willen goede feedback organiseren tussen ambtenaren en werkvloer, zodat we betere opdrachtgevers worden. Een voorbeeld is het oprichten van focusgroepen van Amsterdamse ouders die we regelmatig spreken over hun ideeën en verwachtingen.

REGISTER

1-zorgroute, basisscholen	441
2.0-professional	501
A	
aandacht, door professional	28
aandachtswijken	414
aandachtvolle omgeving, instelling jeugdzorg	81
aanhoudende ruzie, tussen ouders	180
aansluiten	
– bij leefwereld van jeugdigen	330
– bij ouders	467
aansluiting vinden, hulpverlening aan multiprobleemgezinnen	151
Aanval op de school uitval, project gemeente Doetinchem	201
Achter de Voordeur-aanpak	414
(actief) burgerschap	187
actieonderzoek	
– doorbreken ingesleten patronen jeugdzorg	283
– gemeente Amsterdam	21
actieplan maken, tijdens VaZ-bijeenkomst	161
activeren, sociaal werk	102
activerende aanpak	
– resultaten	194
– werken met jongeren	187
adequate hulp, succesfactoren	306
ADHD, reacties op	356
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	296
– advies vragen bij	297
Agression Replacement Training (ART)	266
Alert4you	475, 478
– projectfasen	480
Alert4you-praktijken	481
algemeen werkzame factoren	237
alliantie, IWF-model	242

allochtone ouders	
– motiveren en werven	130
– opvoedingsstijl	126
Amsterdamse multiprobleemgezinnen (casus)	47
Antilliaanse cultuur	140
Antilliaans-Nederlandse tienermoeders (casus)	137
– werken met/voor	140
artsen	458
autonome professional	520
autonomie, stimuleren van	334
autoritaire opvoedingsstijl	125
B	
band opbouwen	28, 33, 167
basale hulpverleningstechnieken	182
basisonderwijs	440
– zorg en onderwijs	426
basisschool, organisatie zorg in en om	441
Basistakenpakket JGZ 0-19 jaar	458
begeleiding, 'moeilijk bereikbare' groepen	171
begrijpen	275, 281
behandelingsintegriteit	265
belang van het kind	61
beleidsvisie gemeente Amsterdam	22
bemiddelaar, rolopvatting overheid	403
beroepscode	234
beroepsgeheim hulpverlener	293
– en meldcode	299
beroepshouding, Signs of Safety	316
beroepsregistratie, jeugdzorgwerkers	233
beroepsrollen, CanMeds-model	253
beroepsvereniging	234
beroepsvorming	225
bescheidenheid, communicatie met jeugdigen	329
beschermende factoren, gebrek aan	123
beschermjassen, werkmodel	342, 344
beslissen, meldcode	298
besloten sociale netwerkpagina's	503
besturen, vanuit drijfveren	533
betrekken	
– van familie en netwerk	319
– van jongere en familie	421
betrokkenheid	12
– zin inzien van	216
betrouwbaarheid, optreden veldwerker	172
bevlogenheid, jeugdprofessional	525

bevolking, verandering samenstelling	10
bewustzijnsniveaus	547
bezieling	530, 545
BIG-geregistreeerde professionals	458
bijscholen	46
bijzondere kwaliteiten benutten	513
blijvende conflicten, tussen ouders	180
blokkades in jeugdhulpverlening, slechten van	24
blokkerende mechanismen	24
bovenlokale uitvoering, jeugdzorgtaken	67
bovenschoolse zorgstructuur	445
brede basis professional	107
brede diagnose	31
brede generieke oriëntatie, netwerkcompetentie	395
Brede Scholen	389
brede sociale professional	102, 107
buffers, ouderlijke werkvloer	115
buitenschoolse opvang	440
burgerparticipatie	16
burgerschap	522
– ontwikkelen van	189
burgerschapstijlen, onderzoek naar	495
C	
calamiteiten, toezicht op	82
calamiteitenonderzoek, Inspectie Jeugdzorg	83
CanMeds-model	252
casuïstiekbespreking	365
casusgerichte aanpak/werkwijze	
– calamiteiten	82
– multiprobleemgezinnen	49
casusoverleg	49
Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)	106, 311, 389, 426, 460
– Doetinchem	200
CJG in 's-Hertogenbosch, regierol gemeente	401, 404
CJG in Zeist	460
– coördinatie zorg binnen	375
CJG-casusoverleg	460
cliënten, IWF-model	240
cliëntenorganisaties, visie op jeugdzorg	312
cliëntgebonden taken	227
cliëntgerichte zorg	80
co-creatie	289
coercive family process	263
co-figuratie, periode van	101

cognitief-gedragstherapeutische trainingen	263
collectieve oplossingen, wij-gerichte familiesystemen	349
collegiale ondersteuning, hulpverlening aan multiprobleemgezinnen	157
collegiale steun	214, 216
common factors	238
communicatie, jongere en hulpverlener	513
communicatiebeleid, IWF-model	249
communicatief opmerken, hulpverlening aan multiprobleemgezinnen	155
communicatieve hygiëne	156
communiceren met jeugdigen	328
competentieprofiel, jeugdzorgwerkers	45, 227
competenties professional, bij activerende aanpak	195
complexe scheidingszaken, specifieke hulpverleningstechnieken bij	184
complexiteit	104
complimenten geven	357
conceptualiseren	279
conflict van plichten	295
contact maken, veldwerker	167
contacttijd, meer	33
contextgericht werken	539
contextualiseren	278
controleverlies	39
coördinatie, zorg en gezinscoaching	148
coördinatie van zorg	
– binnen CJG in Zeist	375
– definitie	376
creatief handelen	14
crowd-sourcing	504
culturele context, opvoedingsstijl	126
cultuuromslag, jeugdbeleid Doetinchem	204
cyclus, Multisysteemtherapie (MST)	361
D	
dagprogrammering, gesloten jeugdzorg	80
databanken	249
De Graafschap helpt scoren, project gemeente Doetinchem	201
De Slinger Jongeren (DSJ)	188
– aanpak van	190
decentralisering jeugdzorg, reikwijdte	67
delinquent gedrag, verhoogde kans op	123
democratische opvoedingsstijl	126
destructieve context, doorbreken van	496

diagnostiserende en verwijzende professional	107
dialogoog aangaan	467
dialogooggestuurd werken	407
dienstverlening, veldwerker	169
digitaal communiceren	499
digitaal dossier jeugdgezondheidszorg (DD JGZ)	458
dilemma formuleren	369
divers werken, formule	137
diversiteit	523
– in jeugdbeleid (casus)	137, 142
DJ(BOB) formule	137, 142
Doetinchemse jeugdagenda	203
doktersassistenten	458
doorlerende jeugdzorgprofessional, competenties	232
doorzettingmacht burgemeester	50
drempel tot (jeugd)zorg, verlagen van	294
drie P's, begrip waarde	521
drijfveren, besturen vanuit	533
duidelijkheid bieden	29
dwang en drang	422
dwingend protocol	285
E	
echtscheiding ouders	177
effectief samenwerken	465
efficiënt en effectief, sturing op	522
eigen kracht	23
Eigen Kracht-conferentie	335, 422
eigen regie	526
eigen verantwoordelijkheid, professional	34
e-mail, gebruikstips	502
empowerment, jeugdigen	328
ervaringen, met jeugdzorg	38
ervaringsdeskundigheid, leren van	497
evenwicht, begrip	354
evidence based aanpak	274
evidence based practice, vormgeven van	247
evidence based treatments	237
extrinsieke motivatie	333
F	
face-to-facecontacten, opschaling bij	470
faciliterende ambtenaren, rollen	539
factoren, wisselwerking van	238
falende opvoeding, risicofactor voor jeugdcriminaliteit	124

familieperspectief, interculturele hulpverlening	349
feedback gevent	268
– casuïstiekbespreking	372
– IWF-model	245
financiering, gestandaardiseerde processen	285
financieringssysteem, jeugdzorg	105
Fingertips, computerprogramma	502
flexibele houding, professional	164
focus houden op onderwijs	452
forum starten, online	501
framework, werken met	319
Frontlijnaanpak, gemeente Rotterdam	415
Functional Family Therapy (FFT)	266, 274

G

gedeelde veranderingstheorie	242
gedragsproblemen, interventies	263
gedrevenheid, omzetten in resultaat	534
Geen kind buiten spel, beleidsbrief	122
geestelijke gezondheidszorg	105
gegevensoverdracht, verbeteren van	461
gehoorzame kind, ideaalbeeld	59
gemeende aandacht, door professional	28
gemeenschappelijke verantwoordelijkheid	514
gemeente Amsterdam, praktijkonderzoeken	21
gemeente Doetinchem, jeugdbeleid in	199
gemeente 's-Hertogenbosch, talentontwikkeling	535
gemeentelijke regie, jeugdzorg	401
gemeentelijke sturing, jeugdzorg	402
gemeentelijke sturing op samenhangen, competenties	
professional bij	406
gemeenten, organiseren uitvoering	73
generatie Einstein	540
generieke competenties, jeugdzorgwerker	228
genogram	344
geprofessionaliseerde beroepen, kenmerken	225
gescheiden ouders	177
gesloten jeugdzorg	
– kwaliteitskader	79
– onderzoek verantwoorde zorg in	80
gespleten loyaliteit	181
gesprek met cliënt, meldcode	298
gestandaardiseerde aanpak, multiprobleemgezinnen	284
gewaardeerde opbrengsten, motivatietheorieën	331
gezamenlijke veranderopgave	30

gezin(nen)	
– definitie	353
– evenwicht in	354
– oplossingsgericht werken met	353
Goed Bezig project	196
goed ouderschap	58
goed wederzijds contact	513
goede opvoeding, recht op	121
goede ouderervaringen	115
goed-genoen-ouderschap	58, 60
grenzen stellen	29, 33
grillige trajecten	173
groepsfeedback	514
group-supervision	268
H	
handelingsgericht integraal indiceren (IHI)	431
handelingsgericht werken HGW), onderwijs en zorg	430
hand-in-hand praktische steun	29
Hefbomenteam	30
helix, van ondernemende professionals	94
Het Nieuwe Zorgen	499
'Het onverwoestbare kind', Lillian Rubin	548
houding professional, tegenover ouders	127, 129
huiselijk geweld, meldcode	300
huiswerkbegeleiding	418
hulpverleners	150
hulpverlening	
– bij conflicten tussen ouders	181
– blokkades in	24
– ervaringen met	38
– multiprobleemgezinnen	150
– persoonlijke visie op	546
hulpverleningsplan, toetsing door Inspectie Jeugdzorg	79
I	
ICT-toepassingen, zorgverlening	499
ideaalbeeld, gehoorzame kind	59
identiteit, waardenmanagement	526
imago jeugdhulpsector	249
inbedden, sociaal werk	102
incident(en)	
– begripsomschrijving	84
– toezicht op	82
indirect complimenteren	358
individual supervision	268

informatie uitwisselen	421, 432
informatie wegen, meldcode	298
informatiestromen scheiden	503
informele steun	12
ingesleten patronen, doorbreken van	283
inhoudelijke creativiteit, netwerkcompetentie	395
initiatiefrijke professional	88
Inspectie Jeugdzorg	75, 77
– calamiteitenonderzoek	82
inspraak in het werk	512
intakegesprek	170
Integraal Toezicht Jeugdzaken (ITJ)	84
integrale aanpak	15
integrale arrangementen, onderwijs en zorg	431
integrale benadering, interculturele hulpverlening	350
Integratief Werkzame Factoren model (IWF-model)	238
integriteit, uitvoeren interventie	266
intercultureel vakmanschap	135
intercultureel werken	341
interculturele competenties, hulpverlener	343
intermediair, positie ouderbegeleider als	117
intern begeleider, basisschool	441
intern overleg, meldcode	297
interventies	
– algemeen werkzame factoren	264
– definitie	261
– specifiek werkzame factoren	263
– uitvoeren	261
intervisie, hulpverlening aan multiprobleemgezinnen	157
intranet, communicatie via	503
intra-psychische benadering, interculturele hulpverlening	345
intrinsieke motivatie	333
invloed uitoefenen	43
inzet zien, hulpverlening aan multiprobleemgezinnen	155
inzetserkenning, belang van	214
IWF-model	
– factoren	238
– implicaties van	250
J	
jeugd, kritiek op	540
jeugdbeleid	
– kanteling in	9, 466
– pedagogische visie gemeente 's-Hertogenbosch	404
– visie gemeente Doetinchem	199, 203
– visie gemeente 's-Hertogenbosch	535

jeugd- en jeugdhulpbeleid	248
jeugdcriminaliteit, voorkomen van	122
jeugddomein	
– basisvragen	26
– ontwikkelingen in	387
– samenwerken in	457, 464
jeugdgezondheidszorg (JGZ), samenwerken in	457, 464
jeugdhulporganisaties, IWF-model	244
Jeugdinterventieteam Doetinchem	200
jeugdprofessional	
– ondersteuning in onderwijs	447, 449
– schoolmaatschappelijk werk	453
– zie ook professional	
jeugdstelsel, wijziging van	67
jeugdzorg	
– ervaringen met	38
– sociaal perspectief in	105
– toekomstvisie op	500
– toezicht op	77
– transitie van	52
jeugdzorgwerker	
– competenties	227
– in opleiding	230
– nieuwe uitdagingen	226
JGZ-professional, werkveld	457
jongeren	
– activeren	187
– samenwerken met	509
Jongeren Netwerk Limburg (JNL)	509
jongerencontactambtenaar	535
Jongerenonderzoek 2007	188
Jongerenopvang Doetinchem	200
K	
Kaderstellende visie op toezicht, minder last, meer effect, visie Rijk	76
kennismaking met een school	428
kennispakhuis, IWF-model	249
kerngegevens, huidige samenwerkingsverbanden	71
kerntaken, jeugdzorgwerker	227
ketensamenwerking, beoordeling van	84
kind, belang van	61
kindbelang versus ouderbelang	116
Kindcentra 0-13, gemeente 's-Hertogenbosch	536
kinderen actief betrekken, Signs of Safety	320
kindermishandeling, meldrecht	295

kinderopvang	475
kinderopvang en jeugdzorg, verbinding tussen	476
kinderpsychiater, benadering	114
kleinschalige uitvoering	17
kordaat optreden, veldwerker	172
Kr8!, versterken eigen kracht jongeren	335
kritisch bewustzijn	547
kwalificatie, van professional	53
kwaliteit zorg, toezicht op	78
kwaliteitsbeleid, IWF-model	245
Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg	79
L	
landelijke beleid	248
langdurige steun, multiprobleemgezinnen	27
leef-effect, activeren jongeren	191
leefgebieden, indeling	420
leefklimaat, toetsing van	80
leefwereld	497
leerbevoederende feedback	372
leerinterventie	47
– rendement van	51
leernetwerken, jeugdprofessionals	470
leidinggevenden, present werken	306
leren, van professionals	365
leven lang leren	223, 230
levensfasenovergangen	343
levensloopreconstructie	84
LinkedIngroep Jeugdzorg 2.0	504
loopbaanontwikkeling, jeugdzorgwerker	229
loyaliteitsbanden, gezinnen	355
M	
maatschappelijk handelen	466
maatschappelijke context	10
maatschappelijke herkenbaarheid	523
maatschappelijke resultaten, wijkgericht werken	417
maatwerk	68
macroniveau, factoren op	248
manager van het jaar, criteria	93
maximale zelfredzaamheid	418
mbo-jongeren, activeren van	190
MDO-plus	50
medewerker jeugdzorg, nieuw profiel	107
meerzijdige partijdigheid	183
meestemmige reflecties	217

meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	293, 296
meldcode opstellen, stappen	297
melding	
– bij AMK	433
– calamiteit	83
meldrecht kindermishandeling	295
menselijke maat	15
mentor, startende jeugdzorgprofessional	231
mesoniveau, factoren op	243
metapositie, ouders	115
Methodische Casuïstiek Bespreking (MCB)	366
– organiseren van	370
microniveau, factoren op	240
migrantengezinnen, contact leggen met	131
migratie, impact van	343
moeilijk bereikbare groepen, werken met	166
mogelijkheden bieden	15
motivatie	211
– invloed op	212
motivatie tot leren, voorwaarden	371
motivatietheorieën	331
motiveren van jeugdigen	330
motiveren van ouders, voor opvoedingsondersteuning	128
motiverende gesprekken, met jeugdigen	327
motiverende hulpverlening, model Prochaska en Di Clemente	174
Multi System Therapy (MST)	269
multidisciplinair teamoverleg-plus, zie MDO-plus	
multidisciplinaire samenwerking, effectiever maken	465, 469
Multifunctionele accommodatie Jeugd	207
multiprobleemgezin, term	148
multiprobleemgezinnen	
– Amsterdamse	47
– langdurige steun	27
– professionele betrokkenheid bij	147
– standaardaanpak	284
mythisch bewustzijn	547
N	
nabijheid	32
naïef bewustzijn	547
Nederlandse onderwijssysteem	439
netwerk jeugdgezondheidszorg	461
netwerkcompetenties	395
netwerkorganisaties, werken met en binnen	387
netwerkpartner, jongere als	509
netwerkprofessionals	393

- competenties	396
netwerksamenwerking	397
Nidos, missie van	549
niet-adequaaf sociaal functioneren	101
nieuwe informatietechnologie, impact van	12
nieuwe input	217
nieuwe welzijn	348
normaal opvoeden	57
nuanceren, d.m.v. vragen	357
O	
observeren, veldwerker	167
omgevingsnetwerk, jeugd- en onderwijsprofessional	391
(O)MPG-aanpak, uitrol van	51
omstandigheden, grootbrengen kind	114
onderhandelaar, rolopvatting overheid	402, 408
onderlinge afhankelijkheid, toename van	392
ondernemende professional	87
- kenmerken	89
ondersteuner, professional als	407
onderwijs, zorg in en om	450
onderwijs en CJG, verbinding tussen	435
onderwijs en zorg, samenwerking tussen	425, 428, 439
onderwijsbelemmeringen, aanpakken van	449
onderwijssysteem	439
onderwijs-zorgarrangementen	454
onderzoekende professional	273
onderzoekshouding, Signs of Safety	317
ongehoorzaamheid, professionele	287
ongehoorzaamheidsdialoog	59
online dossiers	500
online verbonden	499
ontgroening	10
ontschotting, in de zorg	434
onzekerheid ouders	59
oordelen over ouders	116
open communiceren, online	503
openheid, optreden veldwerker	172
opleidingen, jeugdzorgwerker	230
oplossingsgericht perspectief, werken met gezinnen	356
oplossingsgericht werken	14
- met gezinnen	353
opvoedingsondersteuning, ouders motiveren voor	128
opvoedingsproblemen, individuele kenmerken en relaties	355
opvoedingsstijlen	125

opvoedingsvaardigheden	
– beschermende factor	123
– bevorderen ouder-kindrelatie	125
organisatiegebonden taken	227
ouder zijn	58
ouderbegeleiding, social casework	113, 117
ouder-kindrelatie, bevorderen	125
ouderlijke werkvloer	114
ouderparticipatie	118
ouderperspectief	57
ouders	
– ervaringen met jeugdzorg	38
– ervaringen uitwisselen	63
– inbreng van	466
– verantwoordelijkheid van	22, 121
ouders als partner, aanpak jeugdcriminaliteit	122, 124
Ouders Online	63
ouders van tegendraadse jeugd, opvoedprogramma	122
ouderschap, definitie	113
ouderschapstheorie, praktijk	111
oudertrainingen, opvoedingsvaardigheden	263
outreaching werken	165
overheidsparticipatie	16
overlastgevende jongeren, experimentele aanpak	47
overlastgevende multiprobleemgezinnen (OMPG)	47
overlegplatforms, hulpverlening aan multiprobleemgezinnen	156
P	
paradijsfantasie	60
parentificatie	180
parlementaire werkgroep jeugdzorg (2009)	42
participatieladder	419
participerende observatie	167
passend onderwijs, verandering in	447
passie, organiseren van	534
patronen, doorbreken van belemmerende	31
pedagogisch civil society	328
pedagogische infrastructuur	22
peer-coaching	268
peer-effect, activeren jongeren	191, 194
permissief-onverschillige opvoedingsstijl	125
permissief-toegeeflijke opvoedingsstijl	125
persoonlijk ondernemerschap	89
persoonlijke inbreng	537
persoonlijke interventie, kracht van	25
persoonlijke waarden, ontsluiten van	533

persoonsvorming, presentie leren	308
Pneuma	521
politiek, positie van	41
politiek bewustzijn	547
positie ouders, zorg op school	429
positieve groepsdruk	514
positieve interdependentie	512
positioneel georganiseerde hulpverlening	288
post-figuratieve periode	101
practice based evidence	247
practice what you preach	91
praten met kinderen, Signs of Safety	320
pre-figuratieve model	101
present werken	306
presentie, definitie	304
presentiebenadering	168, 303
presentiegehalte, meten van	310
presentieleren	307
privacy, bij samenwerking	432
probleemgedrag, aanpakken van	122
Prochaska en Di Clemente, model voor motiverende hulpverlening	174
professioneel gebonden taken	228
professional	
– ervaring met jeugdzorg	39
– IWF-model	241
– opstelling van	42
– zie ook jeugdprofessional	
professionalisering	223, 538
– druk op	210
– IWF-model	245
– omschrijving	224
professionaliseringshelix	94
professioneel handelen, kern van	38
professionele autonomie	225
professionele kinderopvang	475
professionele ongehoorzaamheid	287
professionele steun	12
professionele vriend	102
professionele vriendschap, fasen in	103
professionele zorg	80
profiel, medewerker jeugdzorg	107
programmatische samenwerking, jeugddomein	388
psycho-dynamische model, westerse	345

R

rechten cliënt, waarborgen van	80
Rechttop! project, Deventer	489
referentiekader leerlingzorg	449
reflecteren	213, 281
reflectie	43
– leidinggevende	91
– totale (complexe) situatie	276
reflexen, breken met	161
regeerakkoord, jeugdzorg	105
regelaar, rolopvatting overheid	402
regie	526
– voeren	16
regierol gemeente, jeugdzorg	401
regionale samenwerking	69
regisseur, rolopvatting overheid	402
relatiegericht werken	13
respect, communicatie met jeugdigen	329
resultaatgericht denken/werken	408
resultaatmonitoring, IWF-model	245
rijke beschrijvingen maken	276
risicoanalyse, Inspectie Jeugdzorg	78
risicofactoren, scheiding ouders	179
risico- en beschermende factoren, gebrek aan	123
rol gemeente, jeugdbeleid	530
rolopvattingen overheid	402
rolvaste professional	408
Routine Outcome Monitoring of Management (ROM)	246

S

samenleving, ontwikkelingen	10
samenwerkende professionals, competenties	396
samenwerking	413
– huidige vormen van	69
– jeugddomein	388, 457, 464
– met jongeren	509
– tussen instellingen, IWF-model	244
– zorg en onderwijs	425, 428, 439
samenwerkingscompetenties, professional	390
samenwerkingsverbanden	
– basis- en voortgezet onderwijs	445
– passend onderwijs	448
schaalgrootte	17, 68
schaalvragen	358
scheiding ouders	177
– gevolgen voor het kind	178

schoolmaatschappelijk werk	450, 453
schoolmaatschappelijk werker (SMW)	426
schoolondersteuningsprofiel	448
sectorimago, IWF-model	249
signalen vastleggen, meldcode	297
Signs of Safety, benaderingswijze	315, 422
sociaal functioneren	99
sociaal isolement	494
sociaal perspectief, jeugdzorg	105
sociaal-maatschappelijke waarden	522
social casework	111
'Social Work, mensen helpen tot hun recht komen', Van Riet	547
sociale activering, vraaggestuurde	489, 496
sociale caseworker, benadering	114
sociale contacten aanbieden	494
sociale druk, werk jeugdprofessional	210
sociale en maatschappelijke omgeving, ouders	115
sociale media	
– gebruiken	503
– impact van	12
sociale steun, wij-gerichte familiesystemen	347
socialisatie	522
speciaal basisonderwijs	444
sport, activeringsmiddel	203
startende jeugdzorgprofessional, competenties	230
sterk netwerk, kenmerken	403
steun aan ouders, door de staat	62
steun van collega's	214
steunend team, belang van	216
steunfactoren, leefcontext van cliënten	243
Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG)	301
stimuleren, van jeugdigen	329
stimulerende mechanismen	25
stoornis, in autistisch spectrum	100
strategisch denken/handelen	34
Streetcornerwork	165
succesfactoren	
– adequate hulp	306
– Rechten! project	493
synergie-effect, activeren jongeren	191
Systeem in beeld 2008, onderzoek	22, 24
systeemgericht perspectief, werken met gezinnen	355
systeemgerichte werkwijze, incidenten	84
systeemwereld	497
systematische benadering, interculturele hulpverlening	345

T

taakverdeling, ouders	115
talenten versterken/ontwikkelen	327, 329
talentontwikkeling	334, 529
teamleiders, positie van	286
terughoudende opstelling, professional	348
tienerzwangerschappen	
– Antillaanse gemeenschap	137
– generieke aspecten	138
toekomstperspectief	13
toeleiding naar ouders, tips	129
toenemende sociale complexiteit	100
toezicht	75
– door ouders	123
– gebruik meldcode	300
train-de-trainers effect, activeren jongeren	191
traineeship, startende jeugdzorgprofessional	231
training, medewerkers CJG in Zeist	379
traject aangaan, zakelijkheid en realisme bij	173
Traject op Maat (T.O.M.)-coach	536
Trajecten op Maat (T.O.M.)-project	405, 408, 536
transactionele hulpverlening	288, 289
transitie	
– en presentie	310
– jeugdzorg	52, 401
Tripple P	274
tuchtrecht	234

V

vakkennis ontwikkelen	225
Vakmanschap aan Zet (VaZ)	159
– aanpak van	290
Vakmanschap aan Zet (2009 t/m 2011), onderzoek	24
vakspecifieke competenties, jeugdzorgwerker	228
vast lopen, professional	212
VaZ-bijeenkomst	159
veilig opvoedingsklimaat, toezicht	79, 81
veiligheid, afspraken over	80
veiligheidshuizen	390, 417, 421
veiligheidsplan, opstellen van	322
veldwerk	165
venijnige problemen	275
veranderen	9
– gezamenlijke opgave	30

verantwoorde zorg	
– onderzoek naar	80
– toezicht op	78
verantwoordelijke samenleving, ontwikkeling naar	10
verantwoordelijkheid ouders	121
verantwoording op resultaten	33
verbindende professional	387, 413
– profiel	433
verbindende vaardigheden, netwerkcompetentie	395
verbindende wijkprofessional, kenmerken	420
verbinding met jezelf	423
verbindingen, werken aan	470
verbreden, hulpverlening aan multiprobleemgezinnen	154
vergaderen, online	504
vergrijzing	10
‘Verlieskunde’, De Mönnink	546
verpleegkundigen	458
verrijken van situatie	276
versterken professionals	33
verticale loyaliteitsbanden	355
vertrouwen, leidinggevende	92
verwachtingen	
– jeugdigen	332
– t.a.v. professional	34, 40
Verwijsindex Risicjongeren (VIR)	433
verwijzing, door outreachende werker	175
visie van het gezin, stilstaan door hulpverlener bij	153
voorbereiding, casuïstiekbespreking	370
voorschoolse opvang	440
voortgezet onderwijs, zorg in en om	443
(voortgezet) speciaal onderwijs	444, 454
vraag achter de vraag, interculturele hulpverlening	346
vraaggericht denken/handelen	311, 379, 388
vraaggestuurde sociale activering	489, 496
vrijwilligerswerk, motieven jeugdigen voor	332
vroegstimulering, motieven voor	476
VTO-Vroeghulp, Leeuwarden	462
W	
waarde, begrip	521
waardegestuurde jeugdprofessional	520
waarden, jeugdprofessional	519
waardenmanagement	526
waardevol handelen	529
waarheidsvinding, gebrek aan	39
Weer samen naar school (WSNS)	445

welzijn, nieuwe vorm van	348
werken aan verbindingen, stappenplan	470
werken met ouders	127
werkplekieren	46
werkrelatie, met gezinsleden	353
werkvloer van het ouderschap	114
werven van ouders, voor opvoedingsondersteuning	128
Wet	
– bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding (2009)	177
– Bopz	422
– kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen	476
– op de jeugdzorg	77
– Publieke Gezondheid	459
– Zorg voor Jeugd	459
wetsvoorstel	
– Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie	476
– Passend onderwijs	445, 450
wij-gerichte familiesystemen	347
wijkcoaches, gemeente Enschede	415
wijkanaanpak	413
wijkgericht werken	17, 414
wijkscholen, Rotterdam	418
wijktheater	537
Wmo	526
– kernopdrachten	107
Wmo-functies	52
Wmo-regio	71
wondervraag	360
woord- en beeldverhaal, Signs of Safety	321
wrap around care	434
Y	
Young & Kids, project gemeente Doetinchem	202
YouTube, gebruiken van	501
Z	
zelfbeschikkingsrecht, ingrijpen in	422
zelfbewuste taakinfilling, professional	408
zelfherstel, hulp die aansluit bij	105
zelfredzaamheid	11
– maximale	418
zelfreflectie, onderzoekende professional	281
zelfsturing	11
zelfvertrouwen ouders, ondermijning van	60
zin, inzet jeugdprofessional	523

zorg dichtbij	23
zorg en onderwijs, samenwerking tussen	425, 428, 439
zorgcoördinatie, rol JGZ bij	463
zorgmijders, benaderen van	348
zorgplicht scholen	448
zorgstructuur	
– basisonderwijs	441
– voortgezet onderwijs	443
zorgsysteem, veranderingen in	11
zorgteam, basisschool	426, 442
Zorg- en adviesteam (ZAT)	427, 442, 444, 453
zorgteamoverleg	429
zorgteams	468